

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Ткачук Карина Вікторівна

**ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ
В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, професор Бялик
Оксана Василівна

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи УДПУ імені Павла Тичини
Албул Ірина Володимирівна

Захист відбудеться *19.05.2022 р. о 13.00* год. на засіданні ЕК кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту

З роботою можна ознайомитись на кафедрі *педагогіки та освітнього
менеджменту*, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1 Сучасні наукові підходи до визначення ключових понять дослідження

1.2. Реальна практика формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Шляхи формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти

2.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В сучасних умовах розвитку суспільства, що зумовлений переходом від індустріальної суспільної формації до формації нового типу – інформаційної, важливе значення має динамічний розвиток науки, що значно підвищує роль кваліфікованих фахівців в житті сучасного суспільства.

Нові виклики для майбутніх фахівців пов'язані з інформатизацією, глобалізацією, комерціалізацією та іншими явищами сьогодення. Один із цих викликів пов'язаний з їхньою готовністю виконувати науково-дослідну та організаційно-управлінську функцію. Виконання організаційно-управлінської функції неможливе без сформованої лідерської позиції, тому формування в майбутніх фахівців лідерської позиції є однією з важливих проблем сучасної освіти, що обумовлює становлення фахівців нової формації, які не лише спроможні використовувати нові технології, а й здатні ініціювати та управляти змінами в освітньому процесі.

Підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців сучасною системою вищої освіти згідно з вимогами державних нормативних документів (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція педагогічної освіти, професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» та ін.) спрямовують увагу науковців та педагогічного загалу на такі провідні орієнтири вищої педагогічної освіти, що зумовлюють налаштованість студента ЗВО не лише на опанування професійними знаннями, а й на особистісний розвиток, розкриття потенціалу, формування організаційних здатностей. Такі вимоги до особистості майбутнього фахівця зумовлюють необхідність його спрямування до здійснення управлінських функцій, організаційного впливу на колектив, виконання ролі лідера, що забезпечується сформованістю лідерської позиції.

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження стали наукові ідеї, представлені в працях таких вчених як: Ю. Бабанський, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, П. Перепелиця, З. Решетова, В. Рибалка та ін.

Формуванню сучасних теорій лідерства, положення яких можуть бути використані під час розв'язання завдань підготовки лідерів у вищій школі, присвячено праці Р. Грановської, Н. Жеребової, С. Калашнікової, І. Найдовської, О. Романовського, Р. Сопівника, Л. Уманського та ін.

Процесу формування лідерської позиції студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) сприяє значний досвід сучасного виховання та розвитку особистості, який накопичено у вітчизняній педагогіці (О. Безкоровайна, Г. Васянович, А. Коломієць, О. Коберник, О. Лавріненко, М. Солдатенко, Г. Тарасенко, В. Ягоднікова, В. Ягупов та ін.).

Актуальність проблеми, недостатня теоретична та практична її розробка й зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи **«Формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти»**.

Об'єкт дослідження – виховання студентів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи формування лідерської позиції студентів у закладах вищої освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність шляхів формування лідерської позиції студентів у закладах вищої освіти.

Відповідно до поставленої мети в дослідженні визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати сучасні наукові підходи до визначення ключових понять дослідження.

2. Визначити суть і структуру лідерської позиції студентської молоді закладів вищої освіти.

3. З'ясувати сучасний стан формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

4. Розробити та експериментально перевірити ефективність шляхів формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Для вирішення поставлених завдань запроваджено комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й систематизація у процесі вивчення наукових джерел) для визначення основних понять і стану розробленості досліджуваної проблеми; *емпіричні* (анкетування, бесіди, тестування, аналіз творчих робіт, спостереження, вивчення продуктів діяльності майбутніх учителів для визначення рівня сформованості лідерської позиції студентів у вищій школі; педагогічний експеримент; методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Експериментальна база дослідження. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Теоретичне значення дослідження полягає у визначенні суті і структури лідерської позиції студентської молоді закладів вищої освіти та з'ясуванні її ролі у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у виховному процесі ЗВО різного рівня акредитації, а також для підготовки науково-методичного забезпечення при викладанні дисциплін педагогічного циклу.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в матеріалах XI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (24 листопада 2021 р., м. Умань).

Публікації. Основні положення дослідження публікувались у тезах «Функції лідерської позиції студентів закладу вищої освіти» (Умань, 2021).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (61 найменування). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 88 сторінок, з них 80 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз наукової психолого-педагогічної літератури з обраної проблеми дав підстави стверджувати, що одним із показників формування лідерської позиції є динамічний розвиток науки, що значно підвищує роль кваліфікованих фахівців в житті сучасного суспільства.

Нами проаналізовано сучасні наукові підходи до визначення поняття «лідерство» та «позиція особистості» у психолого-педагогічній літературі й з'ясовано, що поняття лідерство не має єдиного тлумачення і в найбільш загальному вигляді означає здатність вести за собою інших. Науковці розглядають лідерство як прояв особистісних якостей, як розвинені здібності, як результат ситуативних обставин, як феномен атрибуції тощо.

Нами визначено суть і структуру поняття «лідерської позиції» студента ЗВО, яке трактується як особистісне утворення, що включає в себе усвідомлення студентом готовності до виконання ролі лідера та здатності до організаційного впливу на колектив, вона ґрунтується на лідерському потенціалі особистості та формується у процесі засвоєння лідерської ролі в різних життєвих ситуаціях, включаючи умови професійної діяльності.

Встановлено, що лідерська позиція студентів ЗВО є цілісною, й містить такі складники: мотиваційно-ціннісний (спрямованість на успіх та саморозвиток, ціннісне ставлення до прояву лідерської позиції в професійній діяльності), діяльнісний (здатність до застосування своїх знань та вмінь на практиці, готовність до трансформації практичного досвіду з різних сфер життя для досягнення цілей у професійній діяльності), особистісний (високий рівень розвитку таких якостей як амбіційність, працелюбність, діловитість, ініціативність, відповідальність, наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, самостійність, морально-етичні якості та ін.), також визначено рівні сформованості цього феномену у студентів закладів вищої освіти (високий, середній, початковий).

На початку дослідження виявлена перевага початкового (40,9 %) та середнього (44,8 %) рівнів сформованості лідерської позиції студентів ЗВО, що засвідчує, насамперед, наявність індивідуального ставлення до розвитку лідерської позиції, частковою зацікавленістю феноменом лідерства, низьким рівнем прагнення до прояву себе, вираженою спрямованістю на уникнення невдач, а такі особистісні якості, як працелюбність, ініціативність, амбіційність, діловитість, відповідальність, наполегливість, цілеспрямованість, креативність виявляють лише частково.

Розроблено та теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено шляхи формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі ЗВО, серед яких: залучення студентів у практичну самостійну діяльність, що передбачає застосування організаційних, комунікативних та когнітивних умінь та зумовлює прояв їх лідерської позиції, й виховання ціннісного ставлення студентів ЗВО до лідерської позиції в позааудиторній діяльності.

Експериментальна робота передбачала перевірку ефективності запропонованих шляхів формування лідерської позиції студентів ЗВО, що

дозволило досягнути результати, знайшовши відбиття в позитивній динаміці рівнів сформованості досліджуваного феномену (роль вихователя-лідера викладач ЗВО виконує функції коуча, що лише підтримує студента в самостійній роботі, а не визначає чіткі рамки його професійного саморозвитку; використання методів формування свідомості, суспільної поведінки, стимулювання діяльності та контролю ефективності процесу виховання).

На заключному етапі дослідження високий рівень сформованості лідерської позиції виявлено у 29,9 % респондентів ЕГ та 15,0 % респондентів КГ, в той час як середній рівень – 43,1 % та 45,8 % відповідно, а початковий рівень сформованості лідерської позиції знизився у студентів до 27,0 % ЕГ та 39,2 % досліджуваних КГ (майже без змін) досліджуваних в освітньому середовищі ЗВО, що свідчить про позитивні зміни сформованості лідерської позиції студентів в освітньому середовищі ЗВО.

Отже, запропоновані шляхи формування лідерської позиції студентів в освітньому середовищі ЗВО сприяють забезпеченню ефективності у підвищенні рівня сформованості досліджуваної нами якості.